

JOKIN ZAITEGI (G. B.)

Ostera be illeta-miñez!

Zaitegi jauna illa dogu.

Ta berezkoa da euskal idazle ta euskaldunontzat, biotz-miña.

Bat gitxiago euskaldun jator artean.

Egiazko samiña agertu dabe Euskalerriko ager-karirik geienak, joan jakunak egiñiko lan eten-bakoa aitatu ta goresiaz.

EUSKALTZALE

A ta ni aspalditik giñan adiskide min.

Ni baiño iru urte zaarrago bera; besteak beste, Aitzol zanak sortu ta zuzentzen eban «Yakintza» (1933-36) bi-illerokoan biok idazten gendun.

Eta olerkitan, ain zuzen be, garai aretako —Lizardi, Orixe, Jautarkol, Lauaxeta, Loramendi, Gaztelu, Erkiaga, Tapia-Perurena, Muniategi— giroari jarraituz eta euskal ederkeran bide barriak aurkitzera bultz-eragiten euskun Aitzol zanaren esanetara makurtuz.

Gure gora-naiak laster ixildu-bearra izan eban, dakigunez, ernemin bizia; garantzzen eta loratzen egoala nunbait.

Eriotzak, espetxeak, erbesteratzeak jasan bear izan genduzan, azken urteotakoak baiño gogor-garratzagoak, nik uste.

Besteak beste, Aitzol ta Lauaxeta tiroz illak izan ziran, ni iru urtean giltzape egona, Orixe, Gaztelu ta Zaitegi erbesterratuak.

Gaztetatik lanari lotuak ezin, baiña, berezko lerari errez uko egin.

Euskal arloan batez be.

Orixe'k, esaterako, gogo beroz ekin eutson, erbestean bizita be, euskal lanari.

Nik, naiz-ta norbere burua goratzea on-ona ez izan, Dueso'n ainbat olerki ondu nituan, Nanklares de la Oka'n osotu neban, erdi-gaixorik nengoala, Kerexeta ta biok gero argitara genduan «Eguneroko Meza» bizkaieraz, eta Karmona'n, izkuntzak ikasi bitartean, J. Swift'en «Gulliver'en Joan-etorriak» eta S. Pellico'ren «Neure espetxe-egunak», euskeraz jarri nituan.

Jokin Zaitegi, bere aldetik, ez egoan geldi.

Eliz-ikasketak Durango'n, Loiola'n, Oña'n eta Belgika'ko Marneffe'n osotu ta apaiztu ondoren, urte mordoa erre eban Venezuela'n arima-zer-bitzuan.

Olerki-pillotxo dau ango komentuetan jesuita egoala osotuak.

Ez, ez da errez barruan bizi daroagunari uko egitea: Zaitegi, naiz-ta atzerrian eta beste asko lanetan murgildua bizi, nun-nai ta noiznai agertu jakun euskaltzale porrokatua.

«EUSKO-GOGO»

1950'an sortu eban aldizkari eder au, El Salvador'en eta Guatemala'n.

An zuzentzen eban bere Ikastola Nagusia, «Landibar», eta bertan irakasle zala, ba-zan oraindik nor aldizkaria be aurrera aterateko.

Euskal idazlerik onenak, berak olan naita, laguntasuna emon eutsoen, eta ederra, idaz-lanez beintzat.

Eta orrela, aldizkari au gertatu zan, oraiñarte euskereak izan dauan literaturazko bikaiñena.

Bere diruz eroian geien bat.

Naikoa ondo eroan be. Sei urtez orrelaxe jokatuturik, 1955'aren azkenerantza, euskeraren alde oindiño lan errimeagoa egin naita, Guatemala itxi ta Lapurdi'ra etorri jakun.

Ez eban, euskal lana izteko asmorik. Euzkadi'n bertan lan egin gura izan eban.

Etxe aldaketa asmoz ebillena, onela diñosku: «Euzko-Gogoa'k gizaldi berri bat sortu du euskeraren inguruan, eta gizaldi orri euskotar eta euskaldun guziok nora-ezean eutsi bear diogu, gizaldi orren auzi ta asmoak zoritu ditezeño, burutu ditezeño».

Orretarako eusko lurrean lan egin bear.

Zergaitik?

Auzi orren askabidea euskera dalako.

Berak onela: «Euzko-Gogoa'ko gizaldiaren auzia Euskalerrria dugu, eta auzi orren askabidea Euskera, EUSKERA SOILIK. Oraiñarteko gure gizaldiek ez dute guk bezela Euskalerriko auzia azaldu. Auzi ori, esan bear, aiek ere beren barne-muiñetan sentitu zuten, auzi orren askabidea ordea, ez zuten guk bezela izkeraren gaiñean ezarri, euskeraren gain, alegia. Ez dago besterik: gure auzia euskerak askatuko du, ez beste ezerk».

Adi ta ausnar daiguzan itzok, abertzale garea la diñogun guztiok!

Biarritze'n ekin eutson, oindiño beste lau urtetan, «Euzko-Gogoa»-ren argia dizdiratzeari.

Amerikar lurraldeetatik ekarren asmoa bete gurata, euskaldunen arte-an laguntasun-billa ta agintarien ateetan baimen-eske ibilli jakun zati baten, mugaz emendik be euskal auzia askatu nairik.

Ez eban baimenik lortu, ezta euskaldunak laguntza aundirik eskiñi be.

Beraz, Lapurdi'n kokatu zan, lur girotsuagoan.

Andik bialtzen euskuzan «Euzko-Gogoa» ale marduletan. Antxe eregi nai izan eban euskal idazlarien etxe bat be.

«Hartan —diñosku P. Lafitte'k— elgarrekin biziko ziren eta lanean ariko euskaldun izkiri-ant moltxo bat, sehi berekin, liburutegi eder berarekin eta abar. Bainan alferretan bilatu zituen hartarako kideak».

Ortaz, Euskalerriratzean ekarri zituen diruak gitxituz joakozan, eta baita laguntasun urritan

bere burua ikusiaz gogaitu be, ta azkenez, Guatemala'ra biurtu zan barriro, ango parroki baten zerbitzuko jarririk.

Bigarrenenez etorri zanean, Arrasate'n geratu zan, bere ama zaarraren ondoan.

Au il jakonean, osasunez ondo ez ebillela-ta, Oñati'ko «Residencia»-ra aldatu ta antxe bizi izan da azkenerarte.

Joandako abuztuaren lenengoetan lez, biotzetik batez be txarto aurkitzen zalako, Donosti'ra eroan eben, eta an emon eban azken-arnasa, 1979-8-17'an.

Biaramonean, arratsaldeko 7'etan, eortz-illeta bikaiña ospatu zan Arrasate'ko San Juan eleizan, konta-ezin ala adiskide, euskal idazle ta olerkari bertan zirala.

Altaran giñan gu be, ogetaz apaiz ta lekaideok, Argaia gotzain jauna buru, aren arima alde Jainkoari eskiñi geuntson alkar-mezatan.

Eliz-gizon zintzoaren gorpuari ortu santura lagundu ostean, ainbat lagun, adiskide miñi eskua estutu geuntson biotzez.

Goian bego gure lankide jatorra, ta lagun begigu bertatik guztioi euskal arloan.

IDAZLE

Arrasate'n jaioa zan Zaitegi, 1906-7-26'an.

Umetatik ekian euskeraz.

Jesuita karrera ikasi eban Durango, Loiola, Oña'n eta Belgika'ko Marneffe'n; ondoren 1935'an apaiztu eben.

Karrera bitartean, leen eta orain, arrisku aundi samarra izan oi da su-bazterrean, gurasoen aotik ikasia, aitzuteko. Asko ta askori beintzat olan jazo jake.

Zaitegi'k, berekiko, onela: «1924'garren urte-tan 'junior' bezala latin, eladera ta elertiak ikasten ari ginen euskaldunok, euskaltzale gertatu ginen: ixileko eragile neu izan nintzen. Kaputxino ospatsu batek idatzitako liburuxka bat irakurri genuen euskaldunei buruz; eta gure buruetaz iabe egin zen euskal-egia. Leenik Ibiñagabeitia-tar Andima-k eta biok irakurri genuen... Irakurri-ala, auxa esan nion gure Andima zenari: gu geu euskaldun gara, izan ere, ta euskera ikasi egin bear dugu. Egia esateko, ezkenuen euskera aazturik erabat, galduxe baizik. Liburuxka ura izan ezik, eztakit euskaldun bezala iraungo ote genukeen».

Liburu batek, lagun batek, zelako mesedea egin oi dauskun sarri!

Orduantxe eratu eban talde trinko bat euskal zelaian lan egiteko suak jotakoen artean: Andima, Lauaxeta, Iñaki Goenaga, P. Muxika, Larrañaga, Argarate, Zubiaga, ta abar, aldiaren joanez ainbat liburu ta lan eder osotu dauskuezanak. Indarrak indarra ekarten.

Besteak beste, ona Zaitegi'ren liburu batzuk: 1) *Kizkiña* (RIEV, 1933, 60'or); 2) *Ebangeline* (Gautemala, 1945), H. W. Longfellow'ena, euskeraz; 3) *Goldaketan* (Mexiko, 1946), olerki-bilduma; 4) *Sopokel'en Antzerkiak, I* (Mexiko, 1946); 5) *Abere-indarra* (Benavente-Zaitegi-Andima), 1950' gneko «Euzko-Gogoa»-n; 6) *Bidalien Egiñak* (Zarautz, 1955); 7) *Sopokel'en Antzerkiak, II* (Baiona, 1958); 8) *Adizki berenkoiak Olabideren Itun Berrian* (Euzko-Gogoa'n, 1958); 9) *Berriz ere goldaketan* (Gautemala, 1962), olerki-bilduma; 10) *Platon'eneko Atarian* (Donosti, 1962); 11) *Medeia* (Euzko Gogoa, 1963); 12) *Platon II, Gorgia* (Donosti, 1977); 13) *Platon III, Eutifron eta Sokrate-ren Apologia* (Donosti, 1978).

Platon'i buruzko iru liburuok, griegotik euskerara biurtuta, Euskal Ikastola Nagusirako gura zituan, ortarako liburu-sail galant bat osoturik.

Nik, igazko Gabonetan eta aurtengo maiatzean, Lemoa'n bizi dan Demetrio Ayerbe'rekin, egin neutson ikustaldian, Platon itzuli ta itzuli ikusi neban, beiñola Loiola'n euskal idazle arein artean artutako asmoa, au da, gerker eta latindar klasi-kuak euskeraz jartekoa, aurrera eroan naita.

Langille amorratua zanik, ba, ezin geinke ukatu.

Onezaz gaiñera, izan be, eundaka artikululu ditu Bilbao'ko «Jesus'en Biotzaren Deya»-n, «Yakintza»-n, «Euzko-Gogoa»-n eta abar... prosaz eta bertscz egiñak.

Asiera-asieratik, zentzun betez taiuatua zan «Euzko-Gogoa»; euskera eder, garbi ta jaseko-an beti.

Idazleai begira, «elite» gain-gaiñekoa eukan bere mendea.

OLERKARI

Geroago, idazle ona izango danak, geienez beiñik-bein, olerki edo itz-neurtuetan egin oi ditu bere lenengo saioak, len-intziriak esan geinke.

Onelantxe Zaitegi'k be.

«Jesus'en Biotzaren Deya»-n asi zan idazten, ikasle zala, ta koplatan asi be.

Gerokoan olerki eder asko biribildu euskuzan, eta argitaratu, «Yakintza»-n, «Euzko-Gogoa»-n eta aitatu ditugun olerki-txorta bietan.

Irakurriak zitun klasikuak, naiz gerkarrak eta naiz latiñak, baita asko euskerara itzuliak be.

Erroz ekian, beraz, antxiñakoen ederkera.

Eta irakurte ortatik, jakiña, berari be zerbait erantzi.

Zaitegi'ren neurtitz-lan asko klasiku-bidez osotuat dagoz. Pentsamentuz bete-bete, biotz-ondoz sentikor, euskera txukun bizitan.

(15n. orrialdera)